

**Omavalitsusliitude Koostöökogu ettepanekud valitsuskomisjoni ja
omavalitsusliitude koostöökogu eelarveläbirääkimisteks
2017. AASTA RIIGIELARVE OSAS**

LÄBIRÄÄKIMISTE EESMÄRK JA LÄHTEALUSED

Omavalitsusliitude Koostöökogu ja Valitsuskomisjoni läbirääkimiste põhieesmärk on kohalikele omavalitsustele stabiilse, seadustele ning Euroopa kohaliku omavalitsuse hartale põhinevate tulude kindlustamine, mis tagaks kohalikule omavalitsusele seadustega ja seaduste alusel pandud ülesannete täitmiseks vajalikud vahendid ning võimaldaks kohalikuks arenguks vajalikud investeeringud ja omavalitsuste jätkusuutliku arengu.

Lähtealused läbirääkimistel:

1. Kohaliku omavalitsuse osakaalu, otsustusõiguse ja vastutuse suurendamine ühiskonnaelu juhtimisel ja korraldamisel, kohalike omavalitsuste poolt osutatavate avalike teenuste kättesaadavuse parandamine ja kvaliteedi tõstmine.
2. Riigikohtu üldkogu 2010. aasta 16. märtsi otsuse 2009. aasta lisaeelarve kohta (kohtuasi nr 3-4-1-8-09) seisukohad ning OECD ja CLRAE ettepanekud omavalitsuste finantsautonoomia suurendamiseks, partnerluse arendamiseks ja omavalitsuste koostöö suurendamiseks.
3. Kohalike omavalitsuste tegevustingimuste kujundamisel, reformide kavandamisel ja läbiviimisel Euroopa kohaliku omavalitsuse harta põhimõttest lähtumine.
4. Enamuse riigieelarvest eraldatavate toetuste integreerimine kohalike omavalitsuste enda tuludega, mis jaotatakse riiklike maksutulude ja tasandus- ja toetusfondi kaudu.
5. 2009 aastani kehtinud omavalitsuste spordi ja noorsootöö valdkonna ülesannete, koos nende kulude katteks kohalikku eelarvesse laekuva tulumaksu osa ja tasandusfondi taastamine 2009. aasta kärpete eelsele tasemele. Arvestades vahepealseid muudatusi kodualuse maa maksustamisel näha alates 2017. aastast üksikisiku brutotulust tulumaksuna kohalikku eelarvesse laekuva osa määraks 12,13 % ja tasandusfondi mahuks 97,19 miljonit eurot koos alates 2013 aastast põlevkivi kaevandustasude ümberjaotamisest lisanduvate vahenditega.
6. Kohalike omavalitsuste poolt täidetavate riiklike ülesannete eristamine õigusaktides ja rahastamine kulupõhiselt riigieelarvest.
7. Kohalike omavalitsuste koostöö edendamiseks, haldussuutlikkuse tõstmiseks ning teenuste efektiivsemaks osutamiseks analüüsida seadusandlust ja täpsustada seda valdkondades kus omavalitsuste koostöö on otstarbekam, kindlustades koostöö võimalikkuse erineva suurusega territooriumil ja erineva arvu omavalitsuste vahel.
8. Omavalitsuspoliitika põhimõtete ja suundade avamine riigi strategiadokumentides.

I. ETTEPANEKUD RAHANDUSE VALDKONNAS

Fiskaalse mõjuga ettepanekud	Põhjendus																								
<p>Ettepanek 1. Taastada 2009 aastani kehtinud omavalitsuste ülesanded spordi ja noorsootöö valdkonnas ja suurendada selleks kohalikele omavalitsustele riiklikest maksudest ja keskkonnatasudest laekuva tulu osa, sh üksikisiku brutotulust tulumaksuna kohalikku eelarvesse laekuva osa määra.</p> <table border="1" data-bbox="188 629 858 1003"> <thead> <tr> <th></th> <th>2015</th> <th>2016 EA</th> <th>2017 kava</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>Tulumaksu %</td> <td>11,6</td> <td>11,6</td> <td>12,13</td> </tr> <tr> <td>Tulumaks (milj. €)</td> <td>852,54</td> <td>878</td> <td>965</td> </tr> <tr> <td>Kasv võrreldes eelmise aastaga</td> <td></td> <td>25,46</td> <td>87</td> </tr> <tr> <td>-majanduse kasvu arvel</td> <td></td> <td>25,46</td> <td>45</td> </tr> <tr> <td>maksu muudatuse arvel</td> <td></td> <td></td> <td>42</td> </tr> </tbody> </table>		2015	2016 EA	2017 kava	Tulumaksu %	11,6	11,6	12,13	Tulumaks (milj. €)	852,54	878	965	Kasv võrreldes eelmise aastaga		25,46	87	-majanduse kasvu arvel		25,46	45	maksu muudatuse arvel			42	<p>2015. aasta riigieelarve kohaselt oli kohalikel omavalitsustel kohaliku omavalitsuse korralduse seaduse § 6 sätestatud ülesannete täitmiseks riiklikest maksudest ja riigieelarve eraldistest laekuvaid vahendeid 65,7 miljonit eurot ehk 6,6 % enam kui 2008. aastal. Seevastu riigieelarve maksulised tulud (ilma sotsikindlustusmakseteta ja muude edasiantavate tuludeta) kasvasid 2015. aastal võrreldes kriisieelse 2007. aastaga 841,1 miljoni euro ehk 32,8 %, mis tähendab seda, et kohaliku elu korraldamiseks mõeldud rahaliste vahendite kasv on 5 korda aeglasem kui keskvalitsuse korraldatavas tegevusvaldkonnas. Samal ajal riiklike maksude (käibemaks, aktsiisid) tõusuga on suurendatud teadlikult ka omavalitsuste kulu mis on mõjutanud oluliselt kohalike omavalitsuste põhiteenuste osutamist - teenuste kvaliteeti.</p> <p>Vt Eesti Linnade Liidu ja Eesti Maaomavalitsuste Liidu esmased ettepanekud Riigi eelarvestrateegia dokumendi aastateks 2017-2020 eelnõu koostamiseks http://portaal.ell.ee/18529</p>
	2015	2016 EA	2017 kava																						
Tulumaksu %	11,6	11,6	12,13																						
Tulumaks (milj. €)	852,54	878	965																						
Kasv võrreldes eelmise aastaga		25,46	87																						
-majanduse kasvu arvel		25,46	45																						
maksu muudatuse arvel			42																						
<p>Ettepanek 2. Suurendada tasandusfondist (TaF) kohalikele eelarvete ühtlustamiseks eraldatavaid vahendeid.</p> <table border="1" data-bbox="188 1469 858 1906"> <thead> <tr> <th></th> <th>2015</th> <th>2016 EA</th> <th>2017 kava</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>Tasandusfond (TaF) (€)</td> <td>75 484 737</td> <td>76 101 038</td> <td>97 191 882</td> </tr> <tr> <td>s.h. kaevandus-tasude kompenseerimine</td> <td>925 450</td> <td>308 149</td> <td></td> </tr> <tr> <td>Kasv võrreldes eelmise aastaga</td> <td></td> <td></td> <td>21 090 844</td> </tr> </tbody> </table>		2015	2016 EA	2017 kava	Tasandusfond (TaF) (€)	75 484 737	76 101 038	97 191 882	s.h. kaevandus-tasude kompenseerimine	925 450	308 149		Kasv võrreldes eelmise aastaga			21 090 844	<p>Kohalike eelarvete tasakaalus hoidmiseks on vajalik ka tasandusfondi taastamine 2009 aasta alguse tasemel proportsionaalselt ja ajaliselt sarnaselt tulumaksu taastamisega. Arvestama peab sellega, et kaevandamisõiguse tasude muutmisega seotud tulude tasandamine ja selle kaudu tasandusfondi suurenemine ei ole ettepanekus kajastatud, kuid millega peab arvestama 2016 aastal keskkonnatasude seaduse eelnõu ettevalmistamise käigus.</p>								
	2015	2016 EA	2017 kava																						
Tasandusfond (TaF) (€)	75 484 737	76 101 038	97 191 882																						
s.h. kaevandus-tasude kompenseerimine	925 450	308 149																							
Kasv võrreldes eelmise aastaga			21 090 844																						
<p>Ettepanek 3. Tulenevalt Vabariigi Valitsuse</p>	<p>Kohalikud teed moodustavad Eesti teedest</p>																								

<p>tegevusprogrammist tuleks suurendada ka kohalike teede hoiuks eraldavate vahendite mahtu.</p>	<p>40,6 protsenti. Kriisieelsel 2008. aastal eraldati kohalike teede hoiuks riigieelarvest 40 456 074 €, mida järgnevatel aastatel vähendati oluliselt. Taotleme teehoiuks eraldatavate vahendite 2008. aasta taseme taastamist ja selle edasist suurendamist proportsionaalselt riigiteede teehoiukavas kavandatud mahtude kasvule.</p>																
<table border="1"> <thead> <tr> <th></th> <th>2015</th> <th>2016 EA</th> <th>2017 kava</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>Eraldis kohalike teede hoiuks (toetusfondis) (€)</td> <td>24 712 500</td> <td>29 712 500</td> <td>40 456 074</td> </tr> <tr> <td>Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumi valitsemisalas projektipõhisteks toetusteks (liik 30).</td> <td>2 608 725</td> <td></td> <td></td> </tr> <tr> <td>Kasv võrreldes eelmise aastaga</td> <td></td> <td></td> <td>10 743 574</td> </tr> </tbody> </table>		2015	2016 EA	2017 kava	Eraldis kohalike teede hoiuks (toetusfondis) (€)	24 712 500	29 712 500	40 456 074	Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumi valitsemisalas projektipõhisteks toetusteks (liik 30).	2 608 725			Kasv võrreldes eelmise aastaga			10 743 574	
	2015	2016 EA	2017 kava														
Eraldis kohalike teede hoiuks (toetusfondis) (€)	24 712 500	29 712 500	40 456 074														
Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumi valitsemisalas projektipõhisteks toetusteks (liik 30).	2 608 725																
Kasv võrreldes eelmise aastaga			10 743 574														
<p>Ettepanek 4. Tasandusfondi valemi tulu- ja kulukomponentide väärtuste ning tasandus-fondi mahu määramine peab toimuma läbirääkimistel kokkulepitud ülesannete maksumuse alusel.</p>	<p>Tasandusfond kehtiva kujul ei tööta optimaalselt, arvesse ei võeta tegelikke vajadusi.</p>																
<p>Ettepanek 5. Alustada KOV tulude tõstmist läbi pensionide tulumaksuga maksustatavast osast üksikisiku tulumaksu kandmisega kohalikkude eelarvesse.</p>	<p>Pensionidelt tulumaksu eraldamine ja tasandusfondi suurendamine kohalikele eelarvetele tulubaasi tugevdamiseks on vajalik ja loogiline arvestades elanike vanuselise koostise muutusi ja vajadust sh pensioniealistele järjest suurenevate teenuse mahu kasvu katmise vajadust</p>																
<p>Ettepanek 6. Alustada läbirääkimisi dividendide pealt makstava tulumaksu eraldamiseks kohalikele omavalitsustele.</p>	<p>Aitab parandada seost ettevõtlussektori ja kohaliku omavalitsuse vahel</p>																
<p>Ettepanek 7. Aastatel 2016 – 2017 analüüsida kohalike maksude seadust eesmärgiga täiendada kohalike maksude loetelu.</p>	<p>Kohalike maksude osakaal omavalitsuste tuludest on madal, mis on osaliselt tingitud objektiivsetest asjaoludest (näiteks administreerimiskulud), kuid teisalt on valitsuse sekkumise tulemusena vähendatud kohalike omavalitsuste võimalusi (paadi- ja müügitulu kaotamine).</p>																
<p>Ettepanek 8. Tagada riigi andmekogudesse andmete esitamise ja sellega seotud ülesannete ning muude riiklike ülesannete täitmise ja nende administreerimisega seonduvate kulude katmine riigi eelarve vahenditest.</p>	<p>Riigikontrolli 31. oktoobri 2013 aruande „Andmete esitamine riigi andmekogudele valdades ja linnades“ kohaselt täidavad kohalikud omavalitsused riigi andmekogude pidamisega seotud ülesandeid, mis on olemuslikult riigi</p>																

	<p>ülesanded. Vastavalt KOKS § 6 lg-le 5 tuleb kohalikule oma-valitsusele seadusega pandud kohustustega seotud kulud katta riigieelarvest.</p> <p>ELL ei nõustu Valitsuskomisjoni ja Omavalitsusliitude Koostöökogu delegatsiooni läbirääkimiste kokkuvõttes 2016. aasta riigieelarve osas esitatud valitsuskomisjoni seisukohaga:</p> <p><i>„Riiklikesse registritesse esitab KOV andmeid oma territooriumil toimuva või oma tegevuse kohta. Neid andmeid on KOV’tel vaja oma ülesannete täitmiseks. Tehnilist andmete sisestamist ei saa pidada riiklikuks ülesandeks...“</i></p>
<p>Ettepanek 9. Maapõueseaduse menetlemise käigus jätkata läbirääkimisi põlevkivi tasu areaali komponendi jaotusmehhanismi osas.</p>	<p>Maapõueseaduse eelnõu https://eelnoud.valitsus.ee/main/mount/doc/List/9d9b9856-f99d-427b-a82e-6499d5f96763 § 128 „Keskkonnatasude seaduse muutmine“, millega täiendatakse seaduse 8. peatükki § ga 55¹, milles käsitletakse ka areaali komponendi jaotust.</p>
<p>Ettepanek 10. Kaevandusõiguse tasude osas maksuvabastuste kehtestamise protsessi tuleb lülitada asjaosalised kohalikud omavalitsused. Leida lahendus maavarade kaevandusõiguse tasude vähenemise korvamiseks kohalikele omavalitsustele.</p>	<p>Kavandatavad seadusemuudatused toovad kaasa osade omavalitsuste tulude languse võrreldes seni kaevandamisõiguse tasudest saadud tuludega.</p>
<p>Ettepanek 11. Muuta maamaksuseadust ja kaotada maamaksuseaduse alusel kehtestatud 100% maamaksusoodustus kaitstavate loodusobjektide loodusreservaatidesse ja sihtkaitsevöönditesse jäävale maale ning 50% maamaksusoodustus kaitstavate loodusobjektide piiranguvöönditesse ja hoiualadele jäävale maale. Maamaks tuleb tasuda kõigilt maadelt 100%’liselt.</p>	<p>100% kohalikku eelarvesse laekuvast maksumust, mis on osa kohalikele omavalitsustele pandud ülesannete kulude kattemehhanismi osa, seadusandja poolt iga-aastane vähenemine maksusoodustuse laiendamise tõttu ei ole vastuvõetav. Osa omavalitsuste võimalik tulu maamaksust on sellega vähenenud kuni 30%. Seadusandja poolt seatud maakasutuse piirangud ja maksusoodustused tuleb hüvitada riigieelarvest või leida muud võimalused maaomanikele tehtud piirangute ja kulude hüvitamiseks.</p>
<p>Ettepanek 12. Töötada välja omavalitsuste eelarvete tasandamissüsteemis meetmed kohalike eelarvet toetamiseks infrastruktuuri amortisatsioonikulude katmiseks</p>	<p>2016 aastal jõustunud seadusemuudatusega kaotati täielikult haridustoetuse hulgas kohalikele eelarvetele eraldatud investeeringutoetus. Algselt vähendati see 2009 aastal 16 miljonilt € 3,2 miljonile €. Seega vähenemine 12,7 miljonit €. HTM selgitused et hariduse investeeringuteks eraldatakse EL vahenditest 240 milj € ei päde, kuna sellest enamus suunatakse riigikoolide ehituseks või renoveerimiseks.</p>

	Samas see toetus oli mõeldud kõigile omavalitsustele haridussüsteemi infrastruktuuri korrastamiseks, sh. laenu omaosaluse katteks või tagasimakseteks, viimasel ajal siiski vaid laenude intresside osaliseks katmiseks.
Ettepanek 13. Tagada Riigikohtu üldkogu 16. märtsi 2010 kohtuotsuse nr 3-4-1-8-09 täitmine, millega tunnistati põhiseadusega vastuolus olevaks selliste õigustloovate aktide andmata jätmise, mis sätestaksid, millised seadusega kohaliku omavalitsuse üksustele pandud kohustused on omavalitsuslikud ja millised riiklikud, ja eristaksid kohaliku omavalitsuse üksustele kohaliku elu küsimuste otsustamiseks ja korraldamiseks ette nähtud raha riiklike kohustuste täitmiseks mõeldud rahast ning näeksid ette kohaliku omavalitsuse üksustele seadusega pandud riiklike kohustuste rahastamise riigieelarvest.	Põhiseadust järgiva regulatsiooni kehtestamata jätmise piirab kohalike omavalitsuste põhiseaduses sätestatud enesekorraldusõigust, õigust piisavatele rahalistele vahenditele ja on vastuolus õigusriigi põhimõttega. Riik peab tagama jõustunud kohtulahendite täitmise. ELL ei nõustu Valitsuskomisjoni ja Omavalitsusliitude Koostöökogu delegatsiooni Nt lastekaitsetöötajate ja võlanõustajate koolitus. läbirääkimiste kokkuvõttes 2016. aasta riigieelarve osas esitatud valitsuskomisjoni seisukohaga: „ <i>Riigieelarve seaduse § 51 määratleb riiklike ülesannete rahastamise põhimõtted. Riigikohtu lahendi otsuse osa on täidetud.</i> “

II. ETTEPANEKUD HARIDUS- JA NOORSOOTÖÖ VALDKONNAS

Fiskaalse mõjuga ettepanekud	Põhjus
Ettepanek 1. Tagada riigi ja kohalike omavalitsusüksuste (KOV) üldhariduskoolide rahastamisel võrdsed alused.	Üleriigilised omavalitsusliidud ei ole rahul erinevate rahastamis põhimõtetega munitsipaal- ja riigikoolide, sh hariduslike erivajadustega (HEV) õpilaste koolide osas. Haridustoetuse jaotuse alused on ühtsed kõigile koolipidajatele ning toetavad riiklike õppekavade täitmiseks vajaliku õpivara kättesaadavuse.
Ettepanek 2. Taastada KOV haridustoetuse arvutamise ja jaotuse aluseks 2012. aastani kehtinud haridustoetuse mudel.	Haridustoetuse jaotuse aluseks võetud koefitsientidele põhinev arvestussüsteem ei ole KOVde ja üleriigiliste omavalitsusliitude poolt aktsepteeritud. HTMi poolt käivitatud protsess on kaugenemine 2007.a kokkulepitud haridusmudelist, mille kohaselt toetuse maht peab olema välja arvatud vastavalt kokku lepitud haridusmudelile. Ei toeta ühtse pearaha süsteemi I-III kooliastmeni, mis ei arvesta tegelikke kulutusi, eriti kõikide kooliastmetega üldhariduskoolide puhul. Haridustoetus peab olema kooliastmeti

	diferentseeritud nagu 2012.a.
Ettepanek 3. Kujundada õpetajate tööjõukulude maht haridustoetuses vastavalt töövõtjate esindusorganisatsioonide ja HTMi kokkuleppele ning kajastada toetuse summa läbirääkimiste lõpp-protokollis.	Õpetajate ja kooli juhtide tööjõukulud peavad olema arvestuslikult kaetud ning vastavalt poliitilisele otsusele suurenema kuni riigi keskmise palgani.
Ettepanek 4. Lisada tugispetsialistide toetuse rahastamiseks vajalikud vahendid haridustoetusesse.	Tugispetsialistide finantseerimise küsimus on senini lahendamata vaidlus. ELL ja EMOL on oma seisukoha tugispetsialistide rahastamise osas korduvalt esitanud. Samas vahendid nende kulude katmiseks jäeti eraldamata.
Ettepanek 5. Tagada HEV õpilastega koolide pidamine riigi poolt.	PGS § 2 lg 4 sätestab, et riik tagab koolide asutamise ja pidamise nägemis- ja kuulumispuudega õpilastele, liikumispuudega õpilastele, kellel lisaks liikumispuudele esineb täiendav hariduslik erivajadus, tundeelu- ja käitumishäiretega õpilastele, toimetuleku- ja hooldusõppel olevatele õpilastele ning kasvatus-eritingimusi vajavatele õpilastele. Hüvitada riigi poolt kuni vajalike õppekohtade tagamiseni KOVdele PGS § 2 lg 4 teises lauses sätestatud kohustuse täitmisega kaasnevad kulud.
Ettepanek 6. Suurendada õppevahendite soetamise toetust.	PGSi 2010.a muudatuste rakendamisel arvutati välja õpikute ja õppevahendite tegelik maksumus, vastuoluliselt seadusega rakendati seda vaid 60% ulatuses. Toetus ei võimalda kindlustada õpilasi piisavalt õpikute ja õppevahenditega, mis on vajalikud riiklike õppekavade rakendamiseks ning õpikeskkonna kaasajastamiseks.
Ettepanek 7. Tagada üldhariduskoolide IKT-baastaristu uuendamine.	Tagada igale koolile vähemalt 100Mbit sümmeetriline ühendus.
Ettepanek 8. Tagada toetus koolilõunakulude katmiseks samadel põhimõtetel ja ulatuses riigi üldhariduskoolidega.	KOVdele eraldatakse vaid üldhariduskoolide koolilõunakulude katmise toetust, samas HTM katab riigikoolide koolilõuna kulud kulupõhisena, tagades kõigile õpilastele tasuta koolilõuna. Seega, toimub õpilaste ebavõrdne kohtlemine, mis on taunitav.
Ettepanek 9. Hüvitada KOV-idele viivitamatult Erakooliseaduse (EraKS) 22 ² täitmisega seotud kulud alates 2011. aastast.	Riigikohtu põhiseaduslikkuse järelevalve 28.10. 2014. a otsusega 3-4-1-26-14 leidis Riigikohus, et EraKS §

<p>Näha 2017. a riigieelarves ette vahendid eraüldhariduskoolide tegevuskulude katmise toetamiseks vastavalt EraKSle.</p>	<p>22² sätestatud kohustus ei ole olemuslikult omavalitsuslik ja tunnistas põhiseadusega vastuolus olevaks selliste õigusaktide andmata jätmise, mis näeksid ette KOVdele erakooliseadusega pandud arvlemise kohustuste rahastamise riigieelarvest.</p> <p>Riigikohtu otsuse alusel on riik kohustatud kompenseerima omavalitsustele erakoolide tegevuskulud, mis on tasutud erakooliseaduse §22² alusel. Ajavahemikul 01.09.2011-31.12.2014 on näiteks Tallinna linnale esitatud erakoolide arveid summas 4 637 696,3 eurot. Arvestuslikult on Tallinna 2016. aasta kulude summa 2,02 mln eurot. Samuti on taotletud hüvitada viivitusintress kohustuse täitmisega õigusvastaselt viivitatud aja eest VÕS § 94 ja § 113 kohaselt. Lisaks eeltoodule on Riigikohus teinud otsuse 16.01.2016 kohtuasjas 3-3-1-41-15</p>
<p>Ettepanek 10. Tagada piisav arv gümnaasiumiastme õppekohti.</p>	<p>Menetluses oleva Haridusseaduse eelnõuga on tulevikus keskkariduse andmine riiklik ülesanne. Samas 2023.a on riigil plaanis tagada vaid 10 000 õppekohta gümnaasiumiastmes kuigi vajadus oleks 23 650 õppekoha tagamiseks.</p>
<p>Ettepanek 11. Kaasata Vabariigi Valitsuse poolt (10.03.2016) kinnitatud huvitegevuse toetamise kontseptsiooni rakendamiseks kavandavate õigusaktide väljatöötamise ELL ja EMOL esindajad.</p>	<p>ELL ja EMOL esindajad olid kaasatud KUMi välja töötatud kontseptsiooni töörühma, soovime, et sama praktika jätkuks ka HTM -i.</p>
<p>Ettepanek 12. Suurendada toetust õpilas- ja noorteürituste ning aineühenduste tegevuse rahastamiseks maakondlike omavalitsusliitude kaudu.</p>	<p>Toetus on jäänud 2009. a tasemele ja ei vasta tegelikult vajalikele kulutustele. KOVD on rahastanud antud ülesannet teiste kulude arvelt. Toetus peab alates 2017. a suurenema igal aastal vähemalt prognoositud inflatsiooni võrra.</p> <p>Märgime, et 2009. a riigieelarve vähendamisega võeti KOVDelt kohustus tegeleda noorsootöö- ja spordiküsimustega.</p> <p>Täpsustada riigieelarvelise toetuse kasutamise lepingu tingimusi maakondlikele omavalitsusliitudele.</p> <p>Vahendite jaotusel lähtuda vastavalt 7-26 aastaste füüsiliste isikute arvust.</p>
<p>Ettepanek 13. Suurendada riiklikult toetatavate õpilaskodude ülalpidamiseks riigieelarvelisi vahendeid.</p>	<p>Õpilaskodude riiklikult toetatavate kohtade maksumus (2000 € toetatava koha</p>

	kohta) ei vasta ammu esialgselt kavandatud põhimõtetele, KOVd rahastavad oma vahenditest lisaks. Täpsustada riiklikult toetatavate õpilaskodu kohtade arvu suurendamise võimalust ning kohtade jaotust.
Ettepanek 14. Kavandada vastavalt PGSle toetus õpilaste transpordi rahastamiseks alates 2017. a mahus vähemalt 15 MEUR.	KOVd kulutavad aastas ligikaudu 20 MEUR õpilaste kooliveole (piletite kompenseerimine, avalike liinide doteerimine, oma transpordi kulud, tellitud transpordi kulud). Tuludes selleks vahendeid pole ette nähtud. Seoses koolivõrgu muutustega, eriti gümnaasiumide osas, suurenevad kulud transpordile veelgi. Riik peab võtma kaasvastutuse, lisama haridustoetuse valemisse täiendava komponendi ja eraldama KOVdele vähemalt poole kulude mahus toetust õpilaste koolitranspordi kulude katmiseks. (jaotussüsteem töötada välja vastavalt transpordi vajavate õpilaste arvule).

III. ETTEPANEKUD SOTSIAALVALDKONNAS

Fiskaalse mõjuga ettepanekud	Põhjendus
Ettepanek 1. Arvestada erihoolekande teenuse rahastamisel sihtgruppide kõrvalabi vajadust ja sellele vastavalt teenust rahastada või eraldada kohalikule omavalitsusele rahalised vahendid, et arendada ja tagada täiendavaid teenuseid kohaliku omavalitsuse poolt.	Erihoolekande teenuste reorganiseerimisega on viimastel aastatel ehitatud peremajade erihooldusteenuse maksumus nii kõrge, et kliendi pension ei kata nõutud omaosalust ära. Erihoolekandeteenuse hind ei kata tegelikku teenuse kulu ka igapäevaelu toetamise teenuse, toetatud elamise ja kogukonnas elamise teenuse korral, seetõttu tekib rahaline koormus kohalikule omavalitsusele.
Ettepanek 2. Kavandada hoonete rekonstrueerimisel ja kaasajastamisel takistusteta liikumise projektide rahastamine riigi eelarvelistest vahenditest või Euroopa Liidu finantsperioodil 2014-2020 ESF ja ERF vahenditest.	Puuetega inimeste õiguste konventsioon ja fakultatiivprotokoll (jõustusid 29. juunil 2012) näevad ette ka ülesanded ligipääsetavuse parandamiseks
Ettepanek 3. Kavandada riigieelarves ette piisavad vahendid ravikindlustuseta isikutele esmatasandi arstiabi kättesaadavuse tagamiseks.	Põhiseadusest tulenev kõigi elanike õigus tervise kaitsele.
Ettepanek 4. Kindlustada õendusteenuse kättesaadavus krooniliste tervisehäiretega kodanikele kodus.	Puudub piisav teenuse riiklik finantseerimine.

<p>Ettepanek 5. Analüüsida riigi võimalusi toetada omavalitsuste investeeringuid vanurite hoolekandasutuste rajamiseks ja renoveerimiseks. Kavandada riigieelarves vahendid selliste investeeringute osaliseks toetamiseks.</p>	<p>Kohalikud omavalitsused on viimasel ajal sundseisus uute hoolekandeesutuste loomiseks ja olemasolevate renoveerimiseks järjest suureneva vajadusega eakate hoolekandekohtade järele Omavalitsuste tulude maht ei võimalda piisavalt investeeringuid oma vahenditest, arvestades tegelikku vajadust.</p>
<p>Muud ettepanekud</p>	<p>Põhjendus</p>
<p>Ettepanek 1. Tagada STAR programmi tõrgeteta töö. Viia läbi STARi arendused kooskõlastatult KOVde vajadustega. Ühtlasi leida vahendid Sotsiaalhoolekande seaduse (SHS) § 160 lg 22 tuleneva KOVde lisatöö hüvitamiseks.</p>	<p>STARi arendustööd on programmi muutnud kasutajasõbralikumaks, kuid riik peab jätkuvalt kavandama arendustöid STAR programmi täiustamiseks. STAR peab muutuma sotsiaaltöötajale oluliseks abivahendiks. Oluline, et STARi arendataks tsentraalselt edasi vastavalt 01.01.2016 jõustunud SHSga sätestatud nõuetele (nt juhtumiplaani täitmine). SHS § 160 lg 22 kohustab uue nõudena KOVe kandma SHS § 144 lõikes 1 nimetatud ning alates 01.01.2016.a. aktiivsete juhtumite andmed STARi kolme või kuue kuu jooksul. Nimetatud uus kohustus tuleb KOVdel täita lisakohustusena.</p>
<p>Ettepanek 2. Töötada välja Lastekaitse seaduse § 37-s sätestatud lasteasutuse sisehindamise nõude täitmiseks vastav juhendmaterjal.</p>	<p>Alates 01.01.2016 jõustunud LasteKSi § 37 sätestab lasteasutuse sisehindamise nõude. So tegevus, mille käigus hinnatakse lasteasutuse töökorraldust ja töökeskkonda ning tegevuste tulemuslikkust lapse õiguste ja heaolu tagamisel. Sisehindamise käigus selgitatakse välja lasteasutuse eesmärkide täitmist toetavad ja takistavad asjaolud ning analüüsitakse lasteasutuse tegevuse vastavust õigusaktidele. Kohustus on KOVdele uus, seega oluline on riigipoolse näidismaterjali koostamine.</p>
<p>Ettepanek 3. Tagada abivahendite kättesaadavus puuetega inimestele.</p>	<p>Sotsiaalministeeriumi kavandatud reformi kohaselt käivitus senise maakonnapõhise abivahendite süsteemi asemel 2016. aastal riiklik süsteem, mille eesmärgiks oli muuta abivahendite kättesaadavus lihtsamaks ning kvaliteetsemaks. Tegelikuses on reform põhjustanud paljudele puuetega inimestele</p>

	abivahendite kättesaadavusega seotud probleeme (nt senisest olulisemalt kõrgema hinnaga abivahendite rent.)
Ettepanek 4. Tagada kvoodipagulastega seotud sundkulude katmine kohalikele omavalitsustele täies ulatuses.	Analüüsida KOVde kogukulu kvoodipagulaste vastuvõtul ja töötada välja süsteem kõigi kaasnevate kulude katmiseks.
Ettepanek 5. Teostada KOVdele pandud uute ja täiendatud kehtivate ülesannete maksumuse selgitamiseks 01.01.2016 jõustunud SHSi analüüs ning töötada välja süsteem KOVde tulude täiendamiseks lisandunud ülesannete kulude katteks.	SHS sisaldab rea uusi KOV teenuseid, nt: võlanõustamis-, sotsiaaltranspordi-, varjupaiga-, turvakodu- ja üldhooldusteenuse, mille osutamiseks ja välja töötamiseks ei ole KOVdele täiendavaid rahalisi vahendeid eraldatud.
Ettepanek 6. Lõpetada dementsete ja sõltuvushäirega isikute vanusest tulenev ebavõrdne kohtlemine ja võimaldada riigi rahastatavat erihoolekannet ka neile klientidele.	Sotsiaalhoolekande seaduse kohaselt ei rahastata riigi eelarvest erihoolekandeteenust vanaduspensioniiikka jõudnud dementsuse diagnoosiga ja isikutele, kellel on sõltuvus alkoholist või narkootilisest ainest juhtiva psüühikahäirena. Leiame, et vanusest tulenev diskrimineerimine tuleb lõpetada.
Ettepanek 7. Tagada riigieelarves rahalised vahendid kohalike omavalitsuste poolt riigi erihoolekandeteenuste osutamiseks tehtud kulutuste katteks.	Tulenevalt SHS'ist on kohalik omavalitsus kohustatud tagama igapäevaelu toetamise teenuse osutaja kasutuses või omandis olevate ruumidega seotud kulude katmise kohaliku omavalitsuse kehtestatud ulatuses. Uue SHS'i sõnastuse kohaselt ei ole enam toetatud teenuse osutaja kohustuseks leida kliendile vajadustele sobiv elamispiind.
Ettepanek 8. Lahendada analüüsi- ja planeerimise eesmärgil kohalikele omavalitsustele statistiliste andmete tasuta saamise võimalused koos SKAIS2 andmeaida välja-arendamisega.	Alates 1.10.2015.a lõpetati Sotsiaalkindlustusameti poolt pakutavad X-tee teenused MISP vahendusel, millega raskendati oluliselt omavalitsuste lõikes statistiliste andmete saamist eelarveplaneerimisel, universaaltoetuste maksmisel, ürituste korraldamisega seotud info edastamiseks konkreetsetele sihtrühmadele ja ennetustegevuse läbiviimiseks. Teenuste lõpetamisel anti lubadus SKAIS2 projekti raames uute X-tee teenuste loomiseks.
Ettepanek 9. Tagada riigi poolt kohalikele omavalitsustele pandud uute nõuete (LasteKS) ja teenuste (SHS) osutamiseks vajalike spetsialistide välja- ja täiendusõpe.	Näit. lastekaitsetöötajate ja võlanõustajate koolitus.
Ettepanek 10. Kaaluda riigi võimalusi toetada	Kohalikel omavalitsustel eelarvete

omavalitsusi sotsiaalelamispindade ehitamiseks ja puuetega isikute eluruumide kohandamiseks.	pingelisuse tõttu ei piisa omavalitsustel vahendeid sotsiaalelamuehituseks ja puuetega inimestele eluruumide kohandamiseks
--	--

IV. ETTEPANEKUD KULTUURI- JA SPORDI VALDKONNAS

Fiskaalse mõjuga ettepanekud	Põhjendus
Ettepanek 1. Eraldada vahendeid kohaliku omavalitsuseüksuste (KOVde) omanduses olevate kuid sisuliselt üleriigiliste objektide arendamiseks, - Kultuuriobjektidele: Tallinna Loomaaed, Tallinna Lauulväljak; - Spordiobjektidele: Kalevi spordihall, Kadrioru staadion, Tondiraba spordikompleksi ujula ehitamine.	Arvestades asutuste riiklikku tähtsust on hädavalik ka riigipoolne suurem toetus, et tagada asutuste areng. Investeeringute tegemisel antud objektidesse on vajalik lisada linnapoolsele panusele teatud protsent riigieelarvest eraldatavaid vahendeid.
Ettepanek 2. Suurendada vahendeid ujumise algõpetuse läbiviimise kulude katmiseks, so kavandada 2017. a selleks vähemalt 1,93 MEUR.	Vastavalt Siseministeeriumi pääste- ja kriisireguleerimispoliitika osakonna eestvedamisel koostöös erinevate osapooltega on valminud memo – ujumise algõpetuse meetodika arendamine ja rahastus, mis on esitatud seisukoha kujundamiseks/otsustamiseks SiMi, KuMi, HTMi ja SoMi juhtkondadele.
Ettepanek 3. Kaasata Vabariigi Valitsuse poolt (10.03.2016) kinnitatud huvitegevuse toetamise kontseptsiooni rakendamiseks kavandavate õigusaktide väljatöötamisse ELL ja EMOL esindajad.	ELL ja EMOL esindajad olid kaasatud KuMi välja töötatud kontseptsiooni töörühma, soovime, et sama praktika jätkuks ka HTML koostöös KuMga.
Ettepanek 4. Suurendada toetust kirikute renoveerimiseks seadmata toetuse eraldamisel territoriaalseid piiranguid.	Programmi „Pühakodade säilitamine ja areng“ toetused on eelkõige suunatud avariiliste katuste ja konstruktsioonide remondiks. Programmi toetuse taotlejate sihtgrupp on Eestis registreeritud kogudused jt pühakodade omanikud ja/või valdajad ning volitatud esindajad. Taotluste esitamise ja läbivaatamise kord on kehtestatud kultuuriministri 28.11.2013 käskkirjaga nr.371. Vaja on suurendada riigieelarvelisi toetusi väljaspoolt pühakodade programmi.
Ettepanek 5. Suurendada vahendeid rahvaraamatukogude teavikute soetamiseks ja raamatukogude infosüsteemi arendamiseks. Kavandada 2017. a teavikute soetamiseks 10% vahendeid enam.	Eraldised rahvaraamatukogudele on samal tasemel püsinud 2009. a, mis ei ole piisav valdkonna rahastamiseks. Seetõttu on KOV eelarvete koormus järsult suurenenud.

Ettepanek 6. Jätkata kooride-, rahvatantsurühmade, orkestrite, harrastusteatri tegevuse toetamist riigieelarvest.	KOVdel puuduvad eelarvelised võimalused antud tegevuse toetamise suurendamiseks.
Ettepanek 7. Suurendada vahendite mahtu muinsuskaitsealaseks tegevuseks ja muinsuskaitse halduslepingute professionaalsemaks täitmiseks.	KOVdel puuduvad eelarvelised võimalused antud valdkonna toetamiseks. Kavandada vahendeid muinsuskaitsealaseks tegevuseks KOVde tulubaasi, sest neid ülesandeid KOV tulubaasi loomise ajal ei olnud, seega tegevuse rahastamine on toimunud teiste valdkondade rahastamise arvel.
Ettepanek 8. Seadustada KOVde kohustus tegeleda rahvakultuuri säilitamise, arendamisega ja maakondlikel liitudel ürituste korraldamine maakonnapõhiselt. Kavandada riigieelarves toetus KOVdele ja maakondlikele liitudele rahvakultuuri arendamise toetuseks.	Arvestades asjaolu, et KOVe kultuurivaldkonnas rahvakultuuriliseks tegevuseks riiklikult ei toetata ja neil puudub kohustus rahvakultuuri arenguga tegeleda ning maakonna piires valdkonna üritusi korraldada. Seega, kuni KOVde tulude suurendamiseni tegevuse tarbeks, eraldada riigieelarvest toetus KOVdele ja maakondlikele omavalitsusliitudele ülesande täitmiseks. Otstarbekas oleks riiklike rahvakultuurispetsialistide süsteem liita maakondlike omavalitsusliitudega, sest erinevates maakondades toimib tegevus erinevalt ja tihti konkureerivalt, mis tekitab lubamatuid vastuolusid riigi ja KOVde vahel.

V. ETTEPANEKUD MAJANDUSE VALDKONNAS

V.I. ETTEPANEKUD TEEHOIU JA TRANSPORDI VALDKONNAS

Fiskaalse mõjuga ettepanekud	Põhjendus																		
Ettepanek 1. Tulenevalt Vabariigi Valitsuse tegevusprogrammist tuleks suurendada ka kohalike teede hoiuks eraldavate vahendite mahtu.	Kohalikud teed moodustavad Eesti teedest 40,6 protsenti. Kriisieelsel 2008. aastal eraldati kohalike teede hoiuks riigieelarvest 40 456 074 €, mida järgnevatel aastatel vähendati oluliselt. Taotleme teehoiuks eraldatavate vahendite 2008. aasta taseme taastamist ja selle edasist suurendamist proportsionaalselt riigiteede teehoiukavas kavandatud mahtude kasvule.																		
<table border="1" data-bbox="188 1550 858 1957"> <thead> <tr> <th></th> <th>2015</th> <th>2016 EA</th> <th>2017 kava</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>Eraldis kohalike teede hoiuks (toetusfondis) (€)</td> <td>24 712 500</td> <td>29 712 500</td> <td>40 456 074</td> </tr> <tr> <td>Majandus- ja Kommunikatsiooniministeriumi valitsemisalas projektipõhisteks toetusteks (liik 30).</td> <td>2 608 725</td> <td></td> <td></td> </tr> <tr> <td>Kasv võrreldes</td> <td></td> <td></td> <td>10 743 574</td> </tr> </tbody> </table>					2015	2016 EA	2017 kava	Eraldis kohalike teede hoiuks (toetusfondis) (€)	24 712 500	29 712 500	40 456 074	Majandus- ja Kommunikatsiooniministeriumi valitsemisalas projektipõhisteks toetusteks (liik 30).	2 608 725			Kasv võrreldes			10 743 574
				2015	2016 EA	2017 kava													
Eraldis kohalike teede hoiuks (toetusfondis) (€)				24 712 500	29 712 500	40 456 074													
Majandus- ja Kommunikatsiooniministeriumi valitsemisalas projektipõhisteks toetusteks (liik 30).	2 608 725																		
Kasv võrreldes			10 743 574																

eelmise aastaga				
<p>Ettepanek 2. Leppida kokku ja seadustada linnalisi asulaid läbivate teede omandivorm ja teehoiu rahastamine.</p> <p>Alustada olemuslikult linnu/valdu läbivate riigimaanteede, sh. TEN-T võrgustikku kuuluvate maanteede hoiu rahastamisega riigieelarvest.</p>				<p>Olemuslikult riigimaanteede ja riigile strateegiliselt tähtsate transpordiobjektide ühendusteena tuleb nende korrashoidu finantseerida riigieelarvest selleks eraldi kavandatavate vahendite arvel.</p>
<p>Ettepanek 3. Finantseerida riigieelarvest linnade ja valdade haldusterritooriumil asuvate ühistranspordi infrastruktuuri osaks olevate bussipeatuste (samuti raudteejaamad/peatused) taristu väljaehitamist ja sisustamist marsruutidel, mida linna- või vallaliinibussid ei läbi.</p>				<p>Liikumisvõimaluste tagamine kõigile elanikele on üleriigiline prioriteet. Riigipoolne toetus peaks hõlmama ka investeringutoetusi selliste ühistranspordi tugisüsteemide arendamiseks ja infrastruktuuri kaasajastamiseks (peatuste väljaehitamine, ümberistumisterrinialide rajamine), mis ei ole seotud linna/ vallasisese ühistranspordi korraldamisega, kuid on oluline väljaspool linna/valda elavate elanike liikumisvõimaluste tagamiseks.</p>
<p>Ettepanek 4. Teehoiuks mõeldud vahendite eraldamisel toetusfondi kaudu lähtuda kohalike teede pinnaarvestusele põhinevast registrist ja inventariseerimise käigus saadud liiklussageduse andmetest ning eraldada raha ka muude kohalike teerajatiste hoolduseks. Teehoiu vahendite määramisel arvestada ka tänavavalgustuse olemasoluga, mille andmed on olemas riiklikus teeregistris.</p> <p>Kohalike teede juhtumipõhiseks toetuseks eraldada vahendeid riigieelarvest täiendavalt riigi eelarvestrateegias kohalike teede hoiuks kavandatud vahenditele.</p>				<p>Teehoiukulud on teekatte taastus- ja hooldusremondikulud, hoolduskulud (puhastus, lume- ja libedusetõrje), valgustuskulud (elektrienergia, elektripaigaldiste hooldus) ja liikluskorralduskulud.</p>
<p>Ettepanek 5. Leida võimalused ehitusseaduse muudatuseks, mis võimaldaks teeregistris arvele võtta tänavaid mis asuvad valdade territooriumil tiheasustuse piirkondades. (uusarendused ja vanad külad)</p>				<p>Kohalike omavalitsuste tiheasustusaladel, küldes, on tihti tänavade tunnustele vastavate teed, kuid neid pole võimalik teeregistrisse kanda kuna need ei asu linnades, alevites ega alevikes. See vähendab nende omavalitsuste võimalusi piisavaks teede korras.hoiuks. See situatsioon võib suureneka ka-vandatava nn haldusreformi käigus.</p>
<p>Ettepanek 6. Liikumisvõimaluste tagamine kõigile elanikele on üleriigiline prioriteet, seetõttu peab riigipoolne toetus hõlmama ka investeringutoetusi munitsipaalühistranspordile. Seda nii keskkonnasõbralikumana ja liikumiskustega inimesi arvestava veeremi soetamisel kui ka tugisüsteemide arendamisel (infosüsteemid) ja infrastruktuuri kaasajastamisel (peatuste väljaehitamine sh</p>				<p>Lähtuvalt ühistranspordiseaduse § 24 võib riigieelarves ette näha ühistranspordi sihtotstarbelise toetuse avaliku teenindamise lepingu alusel teostatava liiniveo korraldamiseks, ühissõidukite soetamiseks, ühistranspordi taristu objektide rajamiseks, uuendamiseks või haldamiseks ja ühistranspordiuuringute</p>

maakonnaliinidele, ümberistumisterminalide rajamine).	korraldamiseks.
Ettepanek 7. Luua kompensatsioonimehhanism aktsiisitasude kulude katmiseks kohalikele omavalitsustele, kes osutavad ühistranspordi teenust.	Riigi poolsed otsused kütuseaktsiisi järkjärgulisest tõstmisest mõjutavad oluliselt ühistransporditeenuse kallinemist, mille peab katma kas ühistranspordi tellija või sõitja. Transpordi arengukava 2014 – 2020 meetmes 1.3 (Säästlikuma liikumisviisi eelistamine) seatud eesmärkide saavutamiseks on väga oluline ühistranspordi eelisarendamine eesmärgiga vähendada erasõidukite kasutamise vajadust ning liiklusega kaasnevat negatiivset keskkonnamõjusid. Kütuse aktsiisist tuleneva hinna kallinemine seab ühistranspordi eelisarendamise raskesse olukorda ning sellest tulenevalt võivad ka arengukava eesmärgid täitmata jääda. Ja mis kõige olulisem, mõjutab see otseselt elanikkonna gruppi (ühistranspordikasutajaid), kes kasutavad keskkonnasäästlikku liikumisviisi.
Ettepanek 8. Lülitada Aegna, Naissaar püüasustusega väikesaarte loetelusse täiendades Püüasustusega väikesaarte seaduse § 2 lg. 3 ning tagada vastavate laevaliinide toimimiseks riigipoolne toetus.	Aegna saarel on juba aastaid püüasustus ning seetõttu peaks Aegna kuuluma eelnimetatud loetellu. vt. ka Tallinna taotlust https://oigusaktid.tallinn.ee/?id=savepdf&aktid=109724
Ettepanek 9. Riigipoolse toetuse andmine kohalikele omavalitsustele ühtse piletisüsteemi piiriüleste liinide teenindamise kulude katmisel.	

Muud ettepanekud	Põhjendus
Ettepanek 1. Alustada läbirääkimisi osa AS Tallinna Sadam kasumi eraldamiseks kohalikele omavalitsustele, kelle territooriumil on AS Tallinna Sadamale kuuluvad sadamad sadamat teenindavate kohalike teede ja tänavate korrashoiu tagamiseks.	Sadamat läbivad kaubaveod kasutavad maismaal kohalikke teid ja tänavaid (Vanasadam, Paljassaare sadam, Muuga sadam, Paldiski Läänesadam, Saaremaa sadam).

V.II. ETTEPANEKUD ELAMUMAJANDUSE VALDKONNAS

Muud ettepanekud	Põhjendus:
Ettepanek 1. Rakendada elamumajanduse töörühm, kes tegeleks elamumajanduspoliitika küsimustega ning töötaks kiiresti välja meetmed omavalitsuste	Töörühma võimalikud tegevusvaldkonnad: <ul style="list-style-type: none"> • Üüriturug ei ole Eestis välja arenenud.

<p>toetamiseks elamufondi loomisel ja ettevõtlusele tööjõu kindlustamiseks.</p>	<p>96% eluruumidest on eraomandis, avalikule sektorile kuulub ca 4% elamufondist. Üürituru puudulikkus takistab ka tööjõu mobiilsust ning süvendab väljarännet Eestist.</p> <p>Sotsiaalhoolekande seaduse järgi (§ 14 lg 1) on kohalik omavalitsus kohustatud andma eluruumi isikule või perekonnale, kes ise ei ole suuteline ega võimeline seda endale või oma perekonnale tagama.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Olemasoleva elamufondi amortiseerumine (vananemine). <p>Elamufondi järk järguline vananemine on hetkel süvenev tendents, tulenevalt uusehitiste madalast osakaalust</p> <ul style="list-style-type: none"> • Energiasäästu meetmete rakendamine. Kommunaalteenuste hindade tõus. Eesti elamufondi kuuluvad eluruumid on võrreldes arenenud EL liikmesriikidega väiksemad, vanemad ning halvema tehnovarustusega. Käibest välja läinud majade lammutamine. • Kulupõhise üüriga elamufondi loomine riigi ja omavalitsuste koostöös (Soome näitel). Ühe olulise meetmena uusehituse aktiveerimiseks on „Eesti energiamajanduse arengukava aastani 2030“ eelnõus ette nähtud riiklikult toetatud energiasäästlike üürielamute rajamine. • Olemasoleva, avalikule sektorile kuuluva, elamufondi parendamine ning energiasäästlikumaks muutmine. • Üürile andmise õiguslik raamistik on üürniku poole tugevalt kaldu. Praegune raamistik majandustegevust ja seega turu arengut ei soosi.
---	--

V.III. ETTEPANEKUD IKT VALDKONNAS

Muud ettepanekud	Põhjendus
<p>Ettepanek 1. Vabariigi haridusasutuste XXI sajandi IKT infrastruktuuri kontseptsiooni loomine ja taristu väljaarendamine, mis tagaks innovaatiliste IKT baaslahendustega (pilveteenused, mobiilsus, küberturvalisus jt) tõhusa ning jätkusuutliku toe haridusasutuste õppeprotsessile.</p>	<p>Antud lahendus annab võimaluse kõikidel vabariigi haridusasutustel kasutada nii olemasolevaid kui ka loodavaid inforessursse (filmid, õppematerjalid jt) õppetöö taseme ühtlustamiseks erinevates haridusasutustes sõltumata nende asukohast.</p>
<p>Ettepanek 2. Jätkata läbirääkimisi kiire valguskaablipõhise lairibaühenduse põhi-võrgu väljaehitamiseks planeeritud mahus ja jaevõrgu „viimase miili“ loomiseks turu-tõrke piirkondades ja</p>	<p>Arendatav valguskaablipõhine lairibavõrk ei kindlusta kiiret internetiühendust 160 000 kliendile linnalises ja maapiirkondades. Täna suured</p>

<p>selle riiklikuks toetamiseks. Selleks:</p> <p>a. vähendada sidevõrgu ehitamisega kaasnevat halduskoormust, lihtsustades vastavat õigusraamistikku. Rakendada „viimase miili“ põhimõtte ka omavalitsuste haldus ja haridushoonete ühendamiseks kiire internetiühendusega;</p> <p>b. edendada kiire interneti arendamist toetavat kogukondlikku algatust;</p> <p>c. toetada turutõrke aladel, sealhulgas maa-piirkondades, „viimase miili“ ühenduste rajamist selliselt et eratarbijal oleks võimalik liituda võrguga talutava ühinemistasuga.</p>	<p>teenusepakkujad ei ole huvitatud võrgu väljaarendamisest enamuses maa-piirkondades, tulenevalt vähesest klientide arvust. Samas soovitakse laiendada kiireid Wifi võrke, 4G kiirused tagavad interneti kättesaadavuse, kuid teenuse kvaliteet ei ole püsiv, sest sõltub võrgu koormusest mille tegelikult kättesaadavad kiirused ei ole pii-savad ja kasutustasud ei ole maapiirkonda-des vastuvõetavad. Kaaluda rahastamisel Kolmepoolse rahastuse süsteemi: RIIK-KOV-ERAISIK.</p>
<p>Ettepanek 3. Jätkata läbirääkimisi majandus- ja taristuministri käskkirja "Toetuse andmise tingimused üldhariduskoolide digitaristu kaasajastamiseks" II etapi tingimuste muutmiseks, luues eeldused, et 2018 oleks võimalik teha õpilastel e-tasemetöid koolis ja 2019 põhikooli lõpueksamid e-eksamitena koolis kõikjal Eestis.</p>	<p>Euroopa Sotsiaalfondist rahastatava toetuse andmise tingimuste käskkirja „Üldharidus-koolide digitaristu kaasajastamine“ osas on omavalitsused esitanud MKM'i ja HTM'i korduvalt ettepanekuid tingimuste muutmi-seks. II etapi tingimused peavad andma la-henduse kõikidel vabariigi haridusasutustel sh munitsipaalgümnaasiumitele ja 60 õpila-sega põhikoolidele.</p>
<p>Ettepanek 4. Riigi tasandil uute infosüsteemide ja registrite loomisel või olemasolevate likvideerimisel kaasata kohalikke oma-valitsusi projekti algatamise esimesest faasist alates.</p>	<p>Senine praktika omavalitsuste kaasamisel ei ole selge ja piisav. Algamiskavatsus peaks vastama HÕNTE-le.</p>
<p>Ettepanek 5. Tagada riigi andmekogudesse andmete esitamise ja sellega seotud ülesannete ning muude riiklike ülesannete täitmise ja nende administreerimisega seonduvate kulude katmine riigi eelarve vahenditest</p>	<p>Riigikontrolli 31. oktoobri 2013 aruande „Andmete esitamine riigi andmekogudele valdades ja linnades“ kohaselt täidavad kohalikud omavalitsused riigi andmekogude pidamisega seotud ülesandeid, mis on olemuslikult riigi ülesanded. Vastavalt KOKS § 6 lg-le 5 tuleb kohalikule oma-valitsusele seadusega pandud kohustustega seotud kulud katta riigieelarvest. Koostöökogu ei nõustu Valitsuskomisjoni ja Omavalitsusliitude Koostöökogu delegatsiooni läbirääkimiste kokkuvõttes 2016. aasta riigieelarve osas esitatud valitsuskomisjoni seisukohaga: „Riiklikesse registritesse esitab KOV andmeid oma territooriumil toimuva või oma tegevuse kohta. Neid andmeid on KOV'tel vaja oma ülesannete täitmiseks. Tehnilist andmete sisestamist ei saa pidada riiklikuks ülesandeks ...“</p>
<p>Ettepanek 6. Alustada läbirääkimisi kohalike omavalitsuste üleriigiliste liitude juurde ühise IT</p>	<p>Kompetentsi tekitamisel vajaliku ressursi tagab koostöökokkuleppena riigihalduse</p>

<p>tugikeskuse/kompetentsikeskuse büroo loomine, büroo saab vastutama e-teenuste ja infotehnoloogia parimate praktikate levitamise eest omavalitsustes.</p>	<p>minister (näiteks omavalitsuse IT arendusjuhi ja kahe spetsialisti palga ja majanduskulu) Liitudega sõlmitakse tähtajaline koostöö kokkulepe. Täpsed ülesanded ja eesmärgid kirjeldatakse koostöökokkuleppes. Infotehnoloogilised (uus)arendused tagatakse MKM Infoühiskonna struktuurivahenditest. Toetab Majandus- ja kommunikatsiooni ministeeriumi omavalitsuste infoühiskonna suunaliste toetusmeetmete väljatöötamisel, osaleb omavalitsuste liitumisläbirääkimistel IKT parimate praktikate levitamiseks nõustajana ning osaleb keskvalitsuse poolt teostavates infotehnoloogilistes arendusprojektides omavalitsuste poolse esindajana. Edukal käivitamisel võtab üle täna keskvalitsuse poolt väljatöötatud rakenduse käigus hoidmise ja arenduste teostamise ja kontrolli.</p>
---	---

VI. ETTEPANEKUD MAA JA KESKKONNAVALDKONNAS

Fiskaalse mõjuga ettepanekud	Põhjus
<p>Ettepanek 1. Eraldada vahendid riigi- ja jätkuvalt riigi omandis olevate maade hooldamiseks. Näha selleks 2017. aastal ette vähemalt 75 000 eurot</p>	<p>Jätkuvalt on vajadus katta riigieelarvest Keskkonnaministeeriumi valitsemisel olevate riigimaade hooldamise ja haljastamise kulu ja katta ka riigieelarvest reformimata riigimaade hooldamise ja haljastamise kulud. Reformimata maadel, millel puuduvad teiste isikute taotlused ja on välja selgitatud, et riigivara tulevane valitseja on Keskkonnaministeerium, korraldab Maa-amet töid, mis on hädavajalikud (näiteks seavad ohtu inimeste elu ja tervisele nt. katmata kaevud, ohtlikud ehitised jms). Metsaga kaetud maaüksustel teeb hädavajalikke raie-ja hooldustöid RMK vastavalt metsaseaduse § 43 lg 2 ja § 81.</p>
<p>Ettepanek 2. Tunnistada kehtetuks või vähendada kohustust kanda munitsipaalomandisse antud maa võõrandamisel riigieelarvesse 65 % maa turuväärtusest.</p>	<p>Vajalik on jätkata läbirääkimisi seadusandluse muutmiseks omavalitsuste territooriumil ettevõtluse arengu tagamiseks.</p>
<p>Ettepanek 3. Jätkata läbirääkimisi selleks, et luua kohaliku omavalitsusüksuse ülesannete täitmiseks ja arenguks vajalike maade eraomanikelt omandamise kulude kompensatsioonimehhanismid.</p>	<p>Vajalik on luua kompenseerimismehhanismid omanikele kuuluvate maade osas, mis on vajalikud omandada kohaliku</p>

<p>Kaaluda Riigivaraseaduse täiendamist sättega järgmises sõnastuses: „ MRS § 31 lg 1 p 8 alusel riigi omandisse jäetud maa võõrandamisel laekunud tasust kantakse 35% kohaliku omavalitsuse üksusele ehitusseaduse §-s 13 märgitud kohustuse täitmiseks.</p>	<p>omavalitsusüksuse ülesannete täitmiseks ja arenguks.</p>
<p>Ettepanek 4. Näha riigieelarves ette vahendid maamaksu vähenemise kompenseerimiseks kohalikele omavalitsustele, mis tuleneb riigi poolt kaitsealadele, loodusreservaatidele ja sihtkaitsevöönditele ning püsielupaikade sihtkaitse vöönditele kehtestatud maksusoodustustest.</p>	<p>Hüvitada maadele seatud piirangute tõttu omanike vähenenud tulud otse riigieelarvest erinevate toetusmeetmete arvel.</p>
<p>Ettepanek 5. Kehtestada võrdsed tingimused vooluveekogude ja maaparandussüsteemide korrastamise ja hooldamise finantseerimiseks tiheasustusaladel</p>	<p>Omavalitsuste piire ületavate vooluveekogude hoolduseks puudub terviklik finantseerimislahendus. Vooluveekogude seisundi parendamiseks on võimalik toetust taotleda Keskkonnainvesteeringute Keskusest. Maaparandusseaduse mõistes maaparandussüsteeme linna territooriumil ei ole. Linnade territooriumitel asuvad kraavid on rajatised, millede hoolduseks maaparandussüsteemide hoolduseks mõeldud toetused ei laiene.</p>
<p>Ettepanek 6. Muuta maamaksuseadust ja kaotada maamaksuseaduse alusel kehtestatud 100% maamaksusoodustus kaitstavate loodusobjektide loodusreservaatidesse ja sihtkaitsevöönditesse jäävale maale ning 50% maamaksusoodustus kaitstavate loodusobjektide piiranguvöönditesse ja hoiualadele jäävale maale. Maamaks tuleb tasuda kõigilt maadelt 100%’liselt.</p>	<p>100% kohalikku eelarvesse laekuvast maksust, mis on osa kohalikele omavalitsustele pandud ülesannete kulude katterehhanismi osa, seadusandja poolt iga-aastane vähendamine maksusoodustuse laiendamise tõttu ei ole vastuvõetav. Osa omavalitsuste võimalik tulu maamaksust on sellega vähenenud kuni 30%. Seadusandja poolt seatud maakasutuse piirangud ja maksusoodustused tuleb hüvitada riigieelarvest või leida muud võimalused maaomanikele tehtud piirangute ja kulude hüvitamiseks.</p>
<p>Muud ettepanekud</p>	<p>Põhjendus</p>
<p>Ettepanek 1. Täpsustada ühisveevärgi seadust õiguste ja kohustuste osas sademeveesüsteemide korrastamiseks ja sademevee teenuse aluste kehtestamiseks.</p>	<p>Käesoleval hetkel ei ole üheselt määratud sademevee-süsteemide (kraavide, truupide) ning liigniiskete alade hoolduse korraldamine, vajades õiguslikult reguleerimist ning lisaks ka sademeveerajatiste hoolduseks vahendite eraldamise küsimuse lahendamist. Riiklikul tasandil ei ole välja töötatud sademevee teenuse tasu arvestuse põhimõtteid ja maksustamise süsteemi.</p>
<p>Ettepanek 2. Luua üleriiklik veebipõhine</p>	<p>Antud hetkel on Eestis hinnanguliselt 100</p>

<p>lemmikloomade register, mida haldaks riik ja kehtestada lemmiklooma omanikule kohustus mikrokiipimiseks ning üleriigilisse registrisse kasside-koerte kandmiseks.</p>	<p>erinevat lemmikloomaregistrit. Kolm suuremat on üle-eestilised: LLR lemmikloomaregister, väikeloomaaregister ja Kennelliidu register. Lisaks on kohalikel omavalitsustel ja loomakliinikutel piirkonniti väiksemamahulised registrid, millest osade andmed on kirjutatud üksnes paber kandjale. Koerte ja kasside kiibistamine ning registrisse kandmine tuleb Eestis muuta kohustuslikuks ja luua tuleb üks üle-eestiline register, mis annaks adekvaateset informatsiooni viivitusteta, et loom saaks esimesel võimalusel tagastatud omanikule.</p>
<p>Ettepanek 3. Tagada kohalikele omavalitsustele õigus valikuteks, millise mudeli alusel korraldada jäätmehooldeteenust.</p>	<p>KOKS § 6 lg 1 järgi on omavalitsusüksuse ülesandeks korraldada antud vallas või linnas jäätmehooldust.</p> <p>KOV eeldusi sh võimalusi ja garantiisid jäätmehooldes, kui riigi ühe elutähtsa teenuse, korraldamiseks ei tuleks jätkuvalt kitsendada või olematuks muuta vaid tugevamaks ja adekvaatsemaks muuta.</p> <p>Üleriigilised omavalitsusliidud on korduvalt läbirääkimistel ning oma kirjades sellele tähelepanu juhtinud, sh 2010. aastal ja sellele järgnevalt korraldatud jäätmeveo in-house erandi keelu sätestamise puhul Riigikogu poolt, millega KOVide otsustusõigust korraldada oma pädevusse kuuluvaid küsimusi parimal võimalikul moel piirati olulisel määral. Arenenud Euroopa riikide kogemused näitavad, et pikaajalisi jäätmekäitluseesmärke on võimalik saavutada ainult siis, kui omavalitsused omavad kontrolli jäätmekäitluse kavandamise ja ka elluviimise osas. Sarnaselt muude teenustega (nt ühisveevärk või ühistransport) on ka olmejäätmete käitlemise korraldamine läbi omavalitsuse hallatava süsteemi kõige otstarbekam.</p> <p>Peame oluliseks tagada jätkuvalt jäätmeseaduses ka võimalus, kus jäätmevaldaja on kohaliku omavalitsuse kliendiks.</p>
<p>Ettepanek 4. Anda kohalikele omavalitsustele õiguslik alus kaitsta oma territooriumil planeeringutega kehtestatud ruumiline areng, täpsemalt väärtusliku kõrghaljastuse säilimine üldplaneeringukohastel</p>	<p>Metsad on tiheasustusaladel väga oluline väärtus ning seetõttu tuleb raideid vaadata ka linnakeskkonna seisukohast mitte ainult metsamajandamise seisukohast.</p>

<p>arengualadel.</p>	<p>Kui üldplaneering näeb ette hoonestataval alal väärtusliku kõrghaljastuse säilitamise ei ole aktsepteeritav olukord, kus metsaseadusele tuginedes metsamajandamise sildi all raiutakse ala esmalt lagedaks ning seejärel alustatakse hoonestuse kavandamisega.</p>
<p>Ettepanek 5. Kohaliku omavalitsuse üksuse või KOV asutuse poolt tehtavate/tehtud tegelike reostuse likvideerimise kulude kompenseerimine juhul kui linn või vald osaleb riikliku ülesande täitmisel, milleks on naftareostuse likvideerimine merel, rannikul või piiriveekogul.</p>	<p>Lähtume seisukohast, et äkkreostuse tagajärgede likvideerimine on oma olemuselt riiklik ülesanne. Peame vajalikuks vastava määruse väljatöötamist. Vt Riigieelarve seadus § 51 lg 3 ja „Riiklik reostustõrjeplaan naftareostuse likvideerimiseks merel, rannikul ja piiriveekogul“</p>
<p>Ettepanek 6. Lahkvoolsele sademevee süsteemile vajaliku eelpuhasti rajamiseks vajaks omavalitsus riikliku materiaalselt tuge, sest selle väljaehitamine käib linnale üle jõu, kuna võimalikest kehtestatavatest tariifidest katteallikate leidmine pole jätkusuutlik ilma välise toeta seoses investeeringu suure mahu ja hilisema eksploatatsioonikuludega (investeering+ eksplut, laenumaksed+ keskkonnatasud jne.)</p>	
<p>Ettepanek 7. Muuta nõue, „Kui jäätmekäitluse programmi tavajäätmete ja ohtlike jäätmete alamprogrammides taotletakse toetust üle 65 000 euro ilma käibemaksuta, saab taotlejaks olla vähemalt 5 omavalitsuse poolt moodustatud juriidiline isik, välja arvatud väikesaartel, ning omavalitsustel peab olema ühiselt koostatud jäätmekava ja jäätmehoolduseeskiri.“</p>	<p>Selline nõue on ebamõistlik ja välistab KIK jäätmekäitluse programmist suurtel või ühinemise järel suurteks muutunud kohaliku omavalitsuse üksustel võimaluse saada majanduslikult ja administratiivselt mõistlikul viisil rahastamist jäätmekäitluse arendamiseks.</p>
<p>Ettepanek 8. Elutähtsat teenust pakkuvate vee-ettevõtete finantsilise jätkusuutlikkuse tagamiseks vaadata üle saastetasude määrad ja rakendamine Keskkonnatasude seaduses nende ainete osas, mille kõrvaldamiseks reoveepuhasti ei ole projekteeritud ning mille puhastisse jõudmise ja ainete kontsentratsioonide ning koguste üle ei otsusta vee-ettevõtte. Vt Veeseadus, Ühisveevärgi ja –kanalisatsiooni seadus ja nende põhjal kehtestatud või kehtestamisel olevad määrused ning Keskkonnatasude seadus § 20, Maksukorralduse seadus.</p>	
<p>Ettepanek 9. Kiirendada maa hindamise seaduse väljatöötamist ja korralise maa hindamise läbiviimist. Peame vajalikuks olla kaasatud maa hindamise seaduse ja sellega seonduvate seaduste muutmise seaduse eelnõu väljatöötamise töörühmas ning soovime esitada esindajad Eesti Linnade Liidust, Eesti Maaomavalitsuste Liidust ning asjatundjad suuremate omavalitsustest,</p>	<p>Kohalikud omavalitsused kaotavad igal aastal palju vahendeid maa turu- ja maksustamishinna vahe tõttu.</p>

sh ka Tallinna linnast.

VII. ETTEPANEKUD MUUDES KÜSIMUSTES

Fiskaalse mõjuga ettepanekud	Põhjendus
Ettepanek 1 Eraldada toetus üleriigilistele omavalitsusliitudele rahvusvahelise koostöö toetamiseks. Näha selleks 2017. aastal ette 150 000 €.	Rahvusvahelise koostöö toetuse vahendid vähenesid samuti seoses kärbetega. Kulud on aga kogu Euroopas kasvanud. Taotleme selle toetuseliigi kasvatamist ja hilisemat suurendamist kuni 5% aastas.
Ettepanek 2 Eraldada toetust üleriigilistele omavalitsusliitudele Eesti EL eesistumisega seonduvate kohustuste täitmiseks, sh ürituste korraldamiseks, seotud kulude katmiseks. Samuti arvestada Eesti Vabariigi 100. aastapäeva tähistamise kulude katmise vajadusega.	
Ettepanek 3 Tagada perekonnaseisutoimingute teostamiseks suurenenud kulutuste hüvitamine.	Tallinna Perekonnaseisuamet teostab perekonnaseisutoiminguid vastavalt regionaalministri, Harju maavanema ja Tallinna Linna vahelisele halduslepingule. Perekonnaseisutoimingute arv on Tallinna Perekonnaseisuametis viimastel aastatel pidevalt kasvanud tulenevalt välisriigi kodanike osakaalu kasvust, maakondades ja kohalikes omavalitsustes tehtavate perekonnaseisutoimingute arvelt, muutustest tervishoiusektori ja haiglate reformist. Rahalised vahendid tuleb jagada õiglaselt, proportsionaalselt toimingute arvuga.

/